

Q-feber – kanske nästa nya zoonos i Sverige?

*Q-feber är ingen ny sjukdom, den diagnosticerades första gången 1935 i Australien där en mystisk feber bröt ut bland slakteriarbetare. Då fick den också sitt namn, Q kommer från det engelska ordet "query" som betyder "fråga, frågetecken, fundering", man visste inte då vad orsaken var. Nu vet man att det är en bakterie som heter *Coxiella burnetii* som ger sjukdomssymtomen.*

★ På djur ger denna bakterie oftast inga sjukdomssymtom. I enstaka fall kan man se slöhet, nedsatt aptit och lunginflammationer.

De vanligaste symtomen, som man dock inte alltid förknippar med denna sjukdom, är fruktsamhetsstörningar, aborter, dödfödslar och livmoderinflammationer.

På människor blir det ofta mer påtagliga sjukdomssymtom, även om det också där förekommer lindriga fall. De liknar influensa med långvarig feber, huvudvärk och muskelsmärter. Omkring 20 procent av smittade människor får allvarligare symtom som lunginflammation, leverinflammation och hjärnhinneinflammation.

En del blir kroniskt sjuka, även efter lång tid kan man utveckla hjärtmuskelinflammation och kroniska trötthetsyndrom. Dessutom orsakar bakterien aborter hos gravida kvinnor. Personer med nedsatt immunförsvar eller hjärtproblem hör också till riskgrupperna.

Fortsatt kartläggning i vårt land

Q-febern finns nu även i Sverige. Första gången en människa rapporterades ha smittats här i landet var 1985.

Man kan också se i blodprov från fårbönder och veterinärer att de har varit i kontakt med smittämnet.

En undersökning på får och nötkreatur 1993 visade på en förekomst av cirka 0,3 procent hos får och 1,3 procent hos nöt.

En ny undersökning 2008/2009 visade på en högre förekomst och att sjukdomen är vanligast på Gotland och i södra Sverige. Undersökningarna för att kartlägga utbredningen i landet fortsätter under 2010 och man har nyligen påträffat smittämnet i maginnehåll från en aborterad kalv, det första kliniska fallet i Sverige.

Människor har insjuknat

I Holland har man haft stora problem med utbrott av denna sjukdom på män-

FOTO: ISTOCKPHOTO

” Vanligast är att smittan överförs via luften med nedsmittat damm eller vid direktkontakt med infekterade djur och djurprodukter som ull, hö och gödsel.

niskor sedan 2005. Detta hänger samman med en ökning av antalet stora getgårdar för mjölkproduktion. Där förekommer gårdar med mellan 1000 och 7500 getter och eftersom Holland är ett litet land är det ofta nära till tätbebyggda områden.

Myndigheterna har gjort stora insatser för att försöka få bukt med sjukdomen, men hittills med liten effekt. Många människor, över 2 000, har insjuknat och man har haft flera dödsfall. Ett problem är att smittämnet är mycket motståndskraftigt och kan överleva länge i det fria samt att den dos som behövs för smitta är väldigt låg.

Den låga smitt dosen har också gjort bakterien intressant som tänkbart biologiskt vapen och sådana undersökningar gjordes i USA 1950–1970.

Samhällsproblem

Vanligast är att smittan överförs via luften med nedsmittat damm eller vid direktkontakt med infekterade djur och djurprodukter som ull, hö och gödsel.

I Holland har man därför infört över täckning av gödseln från smittade besättningar, men ändå fortsätter problemen. Där har detta dessutom blivit ett socialt samhällsproblem, familjer med getbesättningar har blivit "utstötta" ur samhället och deras barn har mobbats i skolan.

Utbrott har förekommit även i andra länder i Europa; England, Tyskland och Slovakien.

I Danmark har man en liknande situation som i södra Sverige vad gäller utbredningen vid undersökningar. Vaccin finns, men används inte i Sverige.

Vilka regler som gäller

Om man påvisar bakterien så är sjukdomen anmälningspliktig till myndigheterna både på djur och människa. Men sedan är det oklart vilka åtgärder som vidtas – det finns inga klara regler varken i Sverige eller på EU-nivå.

På grund av det pågående utbrottet i Holland så håller man på att diskutera en harmoniserad övervakning inom EU.

Det finns bra metoder för att ställa diagnosen och man bör ha denna sjuk-

dom i bakhuvudet vid fall av fruktsamhetsstörningar, aborter, kastningar, dödfödda och svagfödda kalvar och lamm. I mjölkbesättningar kan man ställa diagnos lättast med ett prov på tankmjölken.

För fullständig säkerhet måste man dock också hitta bakterien i aborterat material. Troligen är det mycket svårt att sanera en besättning från denna sjukdom eftersom bakterien har de egenskaper den har. Därför är det, som i många andra fall, hygienåtgärder man får inrikta sig på. Rengjorda kalvnings- och lammingsboxar, noggrann rengöring och desinfektion av utrustning, destruktion av efterbördar och aborte-

rat material, desinfektion av stövlar och rockar.

En varning för att dricka opastöriserad mjölk bör man också ge, det är omtvistat om smittan kan spridas via mjölk, men inte helt uteslutet.

Tillhör man en riskgrupp bör man inte arbeta i smittade besättningar eller besättningar med abortproblem över huvudtaget. Behöver du mer detaljerad information och råd så kan du hitta sådan riktad till lantbrukare på SVAs hemsida: www.sva.se

CHRISTINA AROSENIUS

VETERINÄR,

VICE ORDFÖRANDE SBS CENTRALSTYRELSE

Parasitprov på häst ger rätt användning av maskmedel

★ Under våren vaknar parasiterna och blir aktiva i gräshagarna. När hästarna betar i en smittad hage får de i sig inälvsparasiter som blodmaskar, spolmask och bandmask. Med resultat från analyserade träckprover bedömer veterinären om det är nödvändigt med avmaskning.

I princip har alla hästar inälvsparasiter, men en mindre mängd stör inte deras hälsa. Med tidiga åtgärder mot parasiterna kan man hejda smittans spridning i hagen, och hålla hästarnas hälsa i bra skick.

– Våren är den bästa tiden för träckprovsundersökning, säger Eva Osterman Lind, veterinär och specialist på parasiter vid SVA, Statens veterinärmedicinska anstalt. Med en genomtänkt betesplan, eventuellt i kombination med avmaskning, kan man förhindra att ett högt smittryck byggs upp under sommaren.

– Vi på SVA rekommenderar att göra träckprovsundersök-

FOTO: GUNILLA HELLSTRÖM

ning innan avmaskning, fortsätter Eva Osterman Lind. Träckprov ska helst tas innan hästarna flyttas från vinterhagen till sommarbetet, eller motsvarande tidpunkt.

Tidigare kunde hästägaren själv köpa medel för att avmaska sina hästar, men sedan ett par år krävs recept från veterinär för att köpa maskmedel. Veterinären måste då känna till besättningen väl. I annat fall måste veterinären förhöra sig

om besättningen och ha resultat från träckprovsanalys som visar om det är nödvändigt med avmaskning. Provet visar vad det rör sig om för parasiter, och i så fall också vilket medel som skulle vara lämpligt att använda. Träckprov kan också vara en hjälp att se om betesrutinerna fungerar tillfredsställande.

SVA har över 300 besättningar som skickar in prov enligt programmet "Övervakning

av parasiter i hästbesättningar". Deltagarna i programmet får individuella analyser för sina hästar, och om så behövs hjälp med råd kring betes användning och avmaskning.

– Vår erfarenhet är att det alltid finns individer, ibland majoriteten av hästarna i en besättning, som inte sprider ägg och därför inte behöver avmaskas, förklarar Eva Osterman Lind. Vi har till och med gårdar med vuxna hästar där man inte behövt avmaska på flera år. Restriktiv användning av maskmedel är positivt av flera skäl, bland annat minskar det risken för att maskarna utvecklar resistens, avslutar hon. Läs mer på www.sva.se, Statens Veterinärmedicinska Anstalt, där du även finner länkar till artiklar, Jordbruksverkets föreskrift om receptföreskrivning samt en broschyr från SVA "Förebyggande avmaskning och träckprovsundersökning häst".

SVA/STATENS

VETERINÄRMEDICINSKA ANSTALT